

DRŽAVLJANSTVO I IDENTITET U FUNKCIJI IZGRADNJE KVALITETNOG KOLEKTIVITETA EVROPSKE UNIJE

Elmida Burina*✉

Sažetak

Da bi se dobro razumjela važnost evropskog identiteta problem treba, prvenstveno, posmatrati kroz prizmu katastrofalne historije Evrope u prvoj polovini dvadesetog stoljeća. Prvi i Drugi svjetski rat, Velika depresija, rast nacizma, fašizma i staljinizma, su problemi koje nisu napravili drugi, nego prvenstveno Evropljani. Katastrofalne posljedice su se našle u srži razmišljanja poslijeratne Evrope.

Evropska unija u svojoj suštini predstavlja projekt mira, tj. pokušaj da se kreira mirna unija evropskih država te da se riješe problemi koji su se dešavali kroz historiju. Iz tog razloga, državljanstva i identiteti koji se mogu pronaći u Evropskoj uniji predstavljaju neiscrpan izvor za istraživanje. Državljanstvo Evropske unije, prema Ugovoru iz Maastrichta, ostvaruje svaki državljanin države članice Evropske unije, a cilj državljanstva Evropske unije predstavlja jačanje i konsolidaciju evropskog identiteta. Iako ga je teško afirmisati, bilježi se kontinuirano prihvatanje evropskog identiteta od strane građana Evropske unije, pa se može reći da će se prihvatanjem zajedničkog identiteta pojačati i međusobna saradnja među državama članicama Evropske unije, što na koncu vodi izgradnji kvalitetnijeg kolektiviteta cijele Evrope.

Ključne riječi: *Evropska unija, državljanstvo, evropski identitet, nacionalni identitet*

UVOD

Pitanja državljanstva i nacionalnog identiteta su vrlo blisko povezana, a složenost državljanstva XXI stoljeća se nigdje na svijetu jasnije ne otkriva nego u Evropskoj uniji. Evropska unija je kolijevka moderne ideje državljanstva, pa tako Evropa predstavlja mjesto gdje se mogu najjasnije vidjeti istovremeni efekti policentrične

* Fondacija za obnovu i razvoj Sarajevo
✉ e-mail: b_elmida@hotmail.com

uprave, regionalizma, nacionalnog separatizma, migracije i kulturne raznolikosti. Zbog svoje važnosti, kao i uloge u budućnosti, proučavanje državljanstva, nacionalnog identiteta i evropskog identiteta predstavlja neiscrpan izvor istraživanja, posebno jer se Evropska unija, kao moderna organizacija, još uvijek razvija. Prema tome, zadatak ovog članka je da se istraže aktualni problemi i fenomeni o državljanstvu, nacionalnim identitetima, ali i evropskom identitetu koji kroz izgradnju kvalitetnijeg kolektiviteta vodi ka procesu trajnog rješavanja saradnje među državama članicama Evrope. U skladu sa postavljenom problematikom, postavljena je temeljna hipoteza: Državljanstvo Evropske unije i evropski identitet predstavljaju temelj za izgradnju kvalitetnijeg kolektiviteta, što u konačnici vodi ka kvalitetnijem rješavanju problema saradnje među državama Evrope. Rezultati istraživanja ovog članka imaju cilj da doprinesu spoznaji za potrebom uspostavljanja evropskog identiteta, odnosno da daju doprinos uspostavljanju, pored nacionalnih identiteta, i evropskog identiteta.

KONCEPT DRŽAVLJANSTVA I NACIONALNOG IDENTITETA

Jedna od najutjecajnijih doktrina je podjela ljudi u grupe koje se nazivaju nacije. Sama doktrina predstavlja etičku i filozofsku kategoriju, te početnu fazu stvaranja ideologije i nacionalizma. Zajednički identitet i gotovo uvijek zajedničko srodstvo i porijeklo, u smislu nasljedstva, predstavlja specifikum pripadnika jedne nacije. Prema tome, nacionalni identitet podrazumijeva osjećaj pripadnosti jednoj državi ili jednom narodu, ili osjećaj pripadnosti grupi ljudi, bez obzira na državljanstvo. Prilikom određivanja identiteta se koristi i primjenjuje veoma širok broj kriterija, ali male razlike u govoru mogu predstavljati razliku da bi se neko okarakterisao kao član druge nacije. Također, dvije osobe mogu biti okarakterizirane dijelom iste nacije bez obzira na razlike u mišljenju, vjerovanju, mjestu boravka, vremenu, pa čak i jeziku. Pripadnici jedne nacije dijele određene karakteristike i norme ponašanja, a međusobno imaju određene odgovornosti, te u određenoj mjeri odgovaraju za djela pripadnika iste nacije. Iako nacija postoji više generacija, te uključuje preminule članove, na apstraktan način uključuje i buduće generacije, što znači da nacija nema rok trajanja i obično je stara nekoliko stoljeća. Danas se imenica „Nacija“ vrlo često koristi kao sinonim za etničku grupu (etnos), ali i pored toga što je etnos jedan od najvažnijih aspekata kulturnog i društvenog identiteta pripadnika određene nacije, osobe istog etnosa mogu živjeti u različitim nacionalnim državama i po tom kriteriju se mogu smatrati pripadnicima zasebne nacije. Danas većina modernih država spada u kategoriju nacionalnih država, tj. država koje se izjašnjavaju domovinom određene nacije. Riječi nacija, zemlja i država se često

smatraju bliskim, pa tako definicija nacije može označavati stanovnike teritorije jedne potpuno suverene države.

Za razliku od nacionalnog identiteta, državljanstvo predstavlja status osobe u okrilju običaja ili zakona države koja daruje toj osobi (građaninu) prava i dužnosti proistekla iz državljanstva. Ta prava mogu uključivati pravo glasa, rada i života u državi, pravo na povratak u državu, pravo vlasništva, unutrašnju pravnu zaštitu i vojnu ili diplomatsku zaštitu. Pored prava, građanin može imati i određene dužnosti, kao što su poštivanje zakona zemlje, te plaćanje poreza ili vojne službe. Građanin može imati nekoliko državljanstava, a osoba koja nema državljanstvo niti jedne države za sebe kaže da je bez državljanstva.

Danas se nacionalnost vrlo često poistovjećuje sa državljanstvom, posebno u međunarodnom pravu. U nekim državama svijeta, kao što su Sjedinjene Američke Države i Velika Britanija, pojmovi nacionalnog identiteta i državljanstva imaju različita značenja. Državljanstvo se može steći na više načina, s tim da se državljanstvo koje se stekne mjestom rođenja dobija po automatizmu, a u drugim slučajevima je vrlo često potrebna aplikacija za državljanstvo. Determinirajući faktori određenja državljanstva mogu biti:

- Roditelji su državljani (*ius sanguinis*). Ukoliko jedan ili oba roditelja posjeduju državljanstvo jedne države tada i njihovo dijete ima pravo na državljanstvo iste države. Nekada se ovaj oblik državljanstva mogao steći samo po očevoj liniji. Državljanstvo se odobrava na osnovu porijekla ili etničke pripadnosti, a odnosi se na koncept zajedničke nacionalne države u Evropi, gdje osoba koja je rođena izvan države postaje državljanin ukoliko jedan ili oba roditelja posjeduju državljanstvo nacionalne države. U zemljama građanskog prava, države uobičajeno ograničavaju pravo spuštanja državljanstva na određeni broj generacija rođenih izvan države.
- Rođen u državi (*ius soil*). Većina ljudi po automatizmu postaju državljani države u kojoj su rođeni. Ovaj oblik državljanstva potječe iz Engleske, gdje se smatra da osobe rođene unutar Carstva postaju subjektom monarha. Uobičajeno je u državama anglosaksonskog prava.
- Brak sa građaninom (*iure matrimonii*). Mnoge države ubrzavaju naturalizaciju na bazi braka sa osobom koja posjeduje državljanstvo, a zemlje koje su interesantne za ovaj oblik migracije često imaju propise za otkrivanje lažnih brakova.
- Naturalizacija. Države obično odobravaju i daju državljanstvo osobama koje su u zemlju ušle legalno, te imaju odobrenje za boravak ili politički azil, i koje žive u državi određeni period. U nekim zemljama naturalizacija podliježe uslovljavanjima koja mogu uključivati polaganje testa znanja jezika

ili načina života zemlje domaćina, dobrog ponašanja (bez ozbiljnih kažnjavanja), davanja zakletve o odanosti novoj državi ili vladaru, i odricanja od svoga prethodnog državljanstva, iako neke države odobravaju dvojna državljanstva i ne zahtijevaju od naturalizovanih državljanina da se odreknu bilo kojeg drugog državljanstva.

- Isključene kategorije. U prošlosti je bilo isključenja iz državljanstva na osnovu boje kože, nacionalnog identiteta, pola i robovlasničkog statusa. Većina ovih isključenja se više ne primjenjuje u većini država.

DRŽAVLJANSTVO EU: PRETPOSTAVKA JAČEG EVROPSKOG IDENTITETA

Kako je navedeno u Ugovoru iz Maastrichta, svaki državljanin države članice Evropske unije je građanin Unije. Cilj državljanstva Evropske unije predstavlja jačanje i konsolidaciju evropskog identiteta, te veće uključivanje građana u procese integracije. Zahvaljujući jedinstvenom tržištu, državljani Evropske unije uživaju niz općih prava kao što su sloboda kretanja roba i usluga, zaštita potrošača i javnog zdravlja, jednake mogućnosti i tretman, pristup radnim mjestima i socijalnoj zaštiti. Pored općih prava, četiri kategorije posebnih odredbi i prava su vezane za državljanstvo Evropske unije:

- sloboda kretanja i boravka u cijeloj Evropskoj uniji;
- pravo glasa za kandidata na lokalnim izborima, kao i na izborima za Evropski parlament u državi u kojoj on/ona boravi;
- zaštita od strane diplomatskih i konzularnih vlasti bilo koje države članice u državi u kojoj državljani nema diplomatsko predstavništvo svoje države, članice Evropske unije;
- pravo na peticiju Evropskom parlamentu i apliciranje ombudsmenu.

Iako ostvarivanje navedenih prava ovisi o evropskom državljanstvu i podliježe određenim ograničenjima utvrđenim ugovorima ili podzakonskim aktima, pravo da se obrati ombudsmenu ili da piše peticiju Evropskom parlamentu je obezbijeđeno svakoj fizičkoj ili pravnoj osobi koja boravi u bilo kojoj državi članici Evropske unije. Također, bilo koja osoba sa prebivalištem u Evropskoj uniji ima sva temeljna prava. Ugovor iz Amsterdama zaokružuje popis građanskih prava građana Evropske unije i pojašnjava vezu između nacionalnog državljanstva i evropskog državljanstva.

Državljanstvo Evropske unije i prava koja ga prate se moraju posmatrati iz perspektive procesa koji je pokrenut Ugovorom o osnivanju Evropske ekonomske zajednice, koji je potpisan u Rimu 1957. godine. Ovaj ugovor je omogućio ljudima

pravo slobodnog kretanja unutar Evropske zajednice, a sloboda kretanja ljudi je usko povezana sa ekonomskim statusom zaposlenih, samozaposlenih ili davatelja usluga. Pravo na boravak u cijeloj Evropskoj zajednici je prvo omogućeno zaposlenim i samozaposlenim, te članovima njihovih porodica, a temeljem prava na rad.

Jedinstveni evropski akt iz 1986. godine je propisao odredbe uspostave područja bez granica i ukidanja provjere osoba na unutrašnjim granicama, bez obzira na njihov nacionalni identitet. Nažalost, područje bez granica nije uspostavljeno prije 31. decembra 1992. godine, ali je Vijeće EU 1990. godine proširilo pravo boravka u EU i na osobe koje nemaju zaposlenje, pod uslovom da imaju dovoljno sredstava i osigurano socijalno osiguranje. Konačno uspostavljanje općeg prava na kretanje i boravak je inkorporirano u koncept državljanstva EU kroz Ugovor o osnivanju Evropske unije 1992. godine. Godine 1997. Ugovor iz Amsterdama kreira političko rješenje za budući napredak slobodnog kretanja, i to na način da se Schengen sporazum uključuje u Ugovor o uniji.

Treba napomenuti da su neke države članice htjele da imaju specijalni status i slobodu da mogu povratiti kontrolu nad svojim granicama. Već na samitu u Parizu 1974. godine su se pokušala definisati posebna prava koja bi se dodijelila državljanima Evropske ekonomske zajednice. Godine 1992. u Ugovoru o Evropskoj uniji se inkorporira državljanstvo Evropske unije. Nakon potpisivanja Ugovora, deklaracije, od strane Vijeća Evrope u Birminghamu 1992. godine, postaje jasno da državljanstvo Evropske unije donosi građanima EU dodatna prava i zaštitu, ali ne na način da to državljanstvo mijenja nacionalna državljanstva države članice. Deklaracija koja je prilog Ugovoru o uspostavljanju Evropske unije napominje da će se pitanje da li pojedinac ima nacionalno državljanstvo države članice rješavati isključivo pozivanjem na nacionalni zakon države članice. Ugovor o Evropskoj uniji, uspostavljanjem državljanstva Evropske unije, prenosi na svakog građanina Unije pravo na kretanje i slobodan boravak, bez obaveze na ekonomske aktivnosti. Pravo glasa za kandidata na lokalnim izborima, kao i na izborima za Evropski parlament u državi u kojoj on/ona boravi, zaštita od strane diplomatskih i konzularnih vlasti bilo koje države članice u državi u kojoj državljanin nema diplomatsko predstavništvo svoje države, članice Evropske unije, i pravo na peticiju Evropskom parlamentu i apliciranje ombudsmenu predstavljaju konkretan korak ka osjećaju zajedničkog državljanstva. Direktive usvojene 1993. i 1994. utvrđuju pravila za omogućenje tih prava, a sami Sporazum omogućava jačanje ovih prava. Međutim, evropski građani i dalje nailaze na realne, praktične i pravne prepreke prilikom ostvarenja prava na slobodu kretanja i boravka u Evropskoj uniji (Evropa, 2014).

Ugovorom iz Amsterdama su dopunjeni članovi Ugovora koji definišu državljanstvo Evropske unije. Ovim amandmanima se pojašnjava veza između evropskog

i nacionalnih državljanstava, te se vrlo jasno definiše da će državljanstvo Evropske unije nadopuniti, a ne zamijeniti, nacionalno državljanstvo članica, pa se iz toga mogu izvući vrlo jasni zaključci (The Treaty of Amsterdam):

- da bi se moglo uživati državljanstvo Evropske unije potrebno je biti prvo državljanin države članice;
- evropsko državljanstvo će dopuniti i upotpuniti prava iz nacionalnih državljanstva.

Pored toga, Ugovor iz Amsterdama je uspostavio novu vrstu prava za građane Evropske unije, pa tako svaki građanin Unije sada može pisati Evropskom parlamentu, Vijeću, Komisiji, Sudu pravde, Revizorskom sudu, Ekonomskom i socijalnom odboru, Odboru regija ili ombudsmena na jednom od dvanaest jezika i dobiti odgovor na istom jeziku. Također, dodan je novi paragraf u preambuli Ugovora o EZ koji potvrđuje predanost država članica da educiraju svoje narode, te svaka država članica promovise razvoj najvišeg mogućeg znanja kroz širi pristup obrazovanju i kontinuiranu edukaciju (The Treaty of Amsterdam).

EVROPSKI I NACIONALNI IDENTITETI

Evropski identitet je već duže vrijeme prisutan unutar pravnog okvira Evropske unije jer su se još 1973. godine šefovi država ili vlada Evropske zajednice okupili na evropskom samitu u Kopenhagenu, gdje su potpisali Deklaraciju o evropskom identitetu, navodeći da države članice žele osigurati i njegovati vrijednosti svojih pravnih, političkih i moralnih normi kojim se želi sačuvati bogatstvo različitih kultura, dijeleći iste životne stavove. Na osnovu odluke da se izgradi društvo po mjeri pojedinca, članice su odlučne da brane načela predstavničke demokratije, vladavine prava i socijalne pravde, čiji je krajnji cilj ekonomski napredak i poštovanje ljudskih prava, što predstavlja osnovne elemente evropskog identiteta (Declaration EI).

Od kada je potpisana Deklaracija o evropskom identitetu vrlo je teško afirmisati sve zajedničke elemente zajedničkog evropskog identiteta. Naravno, umjesto da se kao izbor odabere evropski identitet, zadržava se pozicija jednih naspram drugih, tako da se došlo u situaciju da je lakše potvrditi evropski identitet prema vani nego prema unutra, pa se jedina izričita referenca Ugovornog evropskog identiteta može naći u kontekstu vanjskih odnosa, gdje se taj identitet može naći kao vodeći princip za ostvarivanje interne i eksterne moći EU.

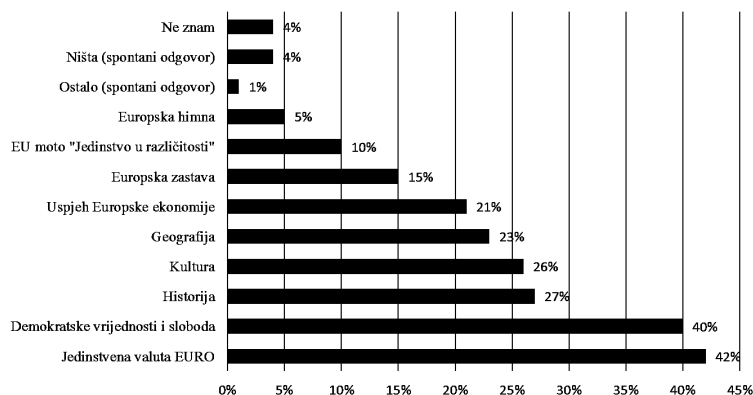
Tako, na primjer, Sud pravde Evropske unije nikada nije izričito naglasio „evropski identitet“, ali je naglasio važnost vrijednosti i standarda Evropske unije, posebno kada se radi o zakonskim odredbama izvan pravnog poretka Evropske unije, ali je također izričito i implicitno naglašavao i nacionalne identitete država članica.

Iako se uloga Suda pravde Evropske unije, kao krajnjeg suda EU, konstantno osporava, nacionalni ustavni sudovi sebe vide kao jedine čuvare nacionalnog ustavnog identiteta koji čine nedodirljivim srž nacionalnih pravnih poredaka država članica. Kao posljedica ovog multi-level sudskog dijaloga, koncept evropskog ustavnog identiteta je u najmanju ruku podjednako kompleksan, kako iznutra (interna perspektiva EU), tako i izvana (vanjska perspektiva EU). Ova posljedica se odrazila i u normativnim odredbama ugovora, pa je tako Ugovorom iz Maastrichta naglasak prebačen na nacionalne ustavne identitete država članica, te je propisano da će Unija poštovati nacionalne identitete svojih država članica. Izmjenama i dopunama koje uvodi Lisabonski ugovor u članu 4. tačka 2. se navodi: „Unija poštuje jednakost država članica pred Ugovorima te njihov nacionalni identitet, koji je neodvojivo povezan s njihovim temeljnim strukturama, političkim i ustavnim, uključujući regionalnu i lokalnu samoupravu (Treaty of Lisbon).“

U budućnosti će biti vrlo zanimljivo posmatrati kako rasprave o nacionalnim identitetima država članica utječu na još uvijek otvoreno pitanje uspostavljanja zajedničkog ustavnog identiteta Evropske unije. Argument da je Evropska unija previše raznolika da bi imala zajednički ustavni identitet se kontinuirano pojavljuje u različitim fazama procesa evropskih integracija, pa se tako naglašava da Evropska unija nema zajednički ni etnos ni demos (Rosenfeld, 2014). Na prvi pogled, ustavna različitost Evropske unije je direktno proporcionalna broju država članica, ali to nije ključni faktor, jer proširenje Evropske unije rezultira povećanjem broja članica koje uključuje konsenzus. Praktično, ustavna raznolikost je svojstvena strukturi EU, pa tako određene članice Evropske unije mogu da pregovaraju o isključenju iz zakona ili Ugovora Evropske unije, što znači da ne moraju da učestvuju u određenim područjima politike. Trenutno, četiri države imaju takva isključenja: Danska četiri, Irska dva, Poljska jedan i Velika Britanija četiri.

Evropski i nacionalni ustavni identiteti predstavljaju nejasan termin sa nejasnim konturama. Posmatrano iz perspektive političke filozofije, zajednički evropski identitet, ili u najmanju ruku ustavni patriotizam, se može smatrati kao temelj za demokratsku vezu između građana i vlasti (Nanz, 2006). Međutim, pojam „nacionalni identitet“ je preformulisan u pojam „ustavni identitet“. Ustavni identitet ne predstavlja individualni nego kolektivni identitet nacionalnih ustava, a u isto vrijeme nacionalni ustavni identiteti su raznoliki jer obuhvataju bitne specifičnosti svakog ustavnog poretka članica, pa je pitanje interne i eksterne dimenzije identiteta potpuno isprepletano u kontekstu Evropske unije, kao i međusobni odnosi između država članica. Ovo predstavlja jednu od ključnih karakteristika evropskih integracija, čime se pokušava formirati osjećaj zajedničke odgovornosti u odnosima među državama članicama, te promovisati tu odgovornost u zajedničkim vanjskim odnosima (De Baere, 2008, str. 314). Ovo će se postići prihvatanjem jedinstvenog

identiteta druge države članice u okviru zakona, i to na temelju različitosti i lojalnosti, pa se pluralistička struktura evropskog i međunarodnog prava, nacionalni i evropski ustavni identiteti mogu tretirati kao dvije strane istog novčića (Cebulak, 2014).

Grafikon 1. Najvažniji elementi evropskog identiteta (European Parliament Eurobarometer, 2013)

Prema provednom istraživanju, najvažniji element koji najviše čini evropski identitet predstavlja „jedinstvena valuta EURO“, a potom ostale vrijednosti. Istraživanje je pokazalo da spontani odgovori građana EU evropski identitet najčešće povezuju sa temeljnim vrijednostima koje građani osjete u svakodnevnom životu, a to su demokratske vrijednosti i slobode, te jedinstvena valuta. Pored ova dva odgovora, značajnu ulogu u kreiranju evropskog identiteta čine i historija, kultura, geografija te uspjeh evropske ekonomije. Iako historija, kultura, geografija, religija i slični elementi predstavljaju temelj formiranja jednog identiteta, provedenim istraživanjem građani su poručili da ključ daljnje gradnje evropskog identiteta predstavlja napredak i poboljšanje svakodnevnog života običnih građana EU.

EVROPSKIM IDENTITETOM DO KOLEKTIVITETA

Kolektivni problemi se prvenstveno mogu riješiti na dva načina. Prvi način je postojanje treće strane sa dovoljno moći da promijeni strateške odnose između aktera. Drugi način je uspostavljanje društvene strukture koja omogućava stimulisanje kontinuirane interakcije između aktera, stabilizirajući očekivanja jednih prema drugima, pa čak i razvijanje socijalnih resursa, kao što su pouzdanost i kredibilitet. Ovi društveni resursi se odnose na uzajamnost za koju se očekuje da će biti promovisana u Evropskoj uniji kao stabilnoj instituciji koja uspostavlja interakciju aktera (Lerch, 2003). U okolnostima reciprociteta, vjerovatnoća potencijalnih sukoba će se smanjiti, a povećat će se šanse za saradnju (Brand, 2003). Prema

tome, Evropska unija predstavlja primjer kompleksne međunarodne organizacije koja ne samo da povezuje različite oblasti politike, nego stvara društvene norme i znanja, čime dovodi do izgradnje društvenog poretka (Breda, 2006, str. 330–344).

Iako je interesima političkih aktera i dalje glavna motivacija politika, oni se prilagođavaju normama odgovarajućeg ponašanja, pa ukoliko se društvene norme i reciprocitet skupe u evropski identitet, šanse za saradnju će se još više povećati. Od socijalizacije se očekuje da će modificirati opredjeljenja aktera sa nacionalnih na evropski orijentirane. Socijalizacija naglašava relevantnost norme odgovarajućeg ponašanja unutar Evropske unije (Von Bogdandy, 2005, str. 295–315).

Osnovne norme, npr. državljanstvo, drže Evropsku uniju zajedno, jer su povezane sa nivoom političkog poretka. Evropska unija predstavlja primjer ne samo složene organizacije, nego i primjer koji obuhvata različita evropska društva. Zato se može reći da je socijalizacija od posebnog značaja za državljanstvo i saradnju unutar Evropske unije (Morijs, 2006, str. 15–40). Drugim riječima, državljanstvo konstituiše aktere i njihove interese, kao što i educira pojedince sa razumijevanjem značenja državljanstva, te se na taj način oblikuju interesi i identiteti (Reich, 2005, str. 675–698). Također, ljudska prava predstavljaju most za prevazilaženje razlika i različitih identiteta, ali im nedostaje veća ideološka komponenta, jer su ljudska prava u svojoj srži univerzalna. Dakle, može se reći da premošćivanje razlika predstavlja samo preduslov za evropski identitet, koji također zahtijeva građansku privrženost i reciprocitet (Karolewski, 2010, str. 58).

U tom kontekstu, državljanstvo Evropske unije predstavlja osnovnu mjeru za povećanje reciprociteta i povjerenja među građanima Evropske unije, pa se od državljanstva očekuje da djeluje kao zastupnik kolektivnog identiteta Evrope. Jedan još konkretniji argument koji se odnosi na kolektivni identitet Evropske unije je da on predstavlja rješenje za rat, što predstavlja poseban slučaj nesaradnje. Dakle, argumenti u vezi sa evropskim identitetom, kao rješenjem za saradnju među članicama, se prije svega odnose na izgradnju povjerenja, reciprociteta i posvećenosti kolektivitetu.

ZAKLJUČAK

Stvaranje nove Evrope kroz koncept Evropske unije postavilo je nova pitanja koja se tiču identiteta i državljanstva, a koja politički teoretičari trebaju uzeti u obzir, dok im novonastale okolnosti u novoj Evropi mogu pomoći u njihovom zadatku. Postavljaju se pitanja: Ima li smisla koristiti pojmove „državljanstvo“ i „identitet“ izvan granica nacionalne države, u konkretnom slučaju granica članica Evropske unije i šta znači „državljanstvo Evropske unije“ i „evropski identitet“? Evropska unija predstavlja najrazvijeniji skup transnacionalnih političkih institucija

u svijetu danas, pa tako predstavlja mjesto za istraživanje znakova transnacionalne demokratizacije. Najviši demokratski oblik vladavine u srži svog koncepta sadržava državljanstvo koje zajedno sa identitetom predstavlja jedan novčić sa dva lica.

Kroz historiju razvijeni nacionalni identiteti danas uglavnom podrazumijevaju osjećaj pripadnosti jednoj državi, jednom narodu ili osjećaj pripadnosti grupi ljudi bez obzira na državljanstvo. A u odnosu na nacionalne identitete, državljanstvo predstavlja status osobe u okrilju običaja ili zakona države koja daruje toj osobi (građaninu) prava i dužnosti proistekla iz državljanstva, pa danas svaka nacionalna država daje svojim građanima državljanstvo. Evropska unija, kao novi oblik organizacije, treba da pomiri državljanstva i nacionalne identitete razvijene kroz historiju i državljanstvo i evropski identitet, te da stvori osjećaj zajedničke identifikacije građana cijele Evrope.

Iako je evropski identitet već duže vrijeme prisutan unutar pravnog okvira vrlo je teško afirmisati sve zajedničke elemente zajedničkog evropskog identiteta, pa je tako Ugovorom iz Maastrichta naglasak prebačen na nacionalne ustavne identitete država članica, te je propisano da će Unija poštovati nacionalne identitete svojih država članica. Za razliku od evropskog identiteta, Ugovorom iz Maastrichta svaki državljanin države članice Evropske unije je i građanin Evropske unije, a cilj državljanstva predstavlja jačanje i konsolidaciju evropskog identiteta.

Osnovni cilj nastanka Evropske unije predstavlja saradnja država Evrope, pa se može reći da i rješavanje problema zajedničkog identiteta i državljanstva Evropske unije predstavlja temelj dugovječnosti Evropske unije i dugoročne stabilnosti i saradnje u Evropi.

Više je faktora koji mogu pomoći u konstruiranju Evropskog identiteta, ali premošćivanje razlika predstavlja jedan od preduslova koji također zahtijeva građansku privrženost i reciprocitet. Pored toga, od državljanstva Evropske unije se očekuje da djeluje u funkciji identiteta Evrope.

LITERATURA

- Brand, M. (2003). Towards the definitive status of the Charter of Fundamental Rights of the European Union: political document or legally binding text? *German Law Journal*, 4 (4), str. 395–409.
- Breda, V. (2006). A European Constitution in a multinational Europe or a multinational constitution for Europe? *European Law Journal*, 12 (3), str. 330–344.
- Cebulak, P. (2012). European Constitutional Identity “Inside Out”: Inherent Risks of the Pluralist Structure. *Croatian Yearbook of European Law and Policy* 8, str. 473–504.

- De Baere, G. (2008). *Constitutional Principles of EU External Relations*. New York: Oxford University Press.
- Eurobarometer. (2013). One Year To Go To The 2014 European Elections: Analytical Overview (EB/EP 79.5). Brussels: Directorate-General for Communication, Public Opinion Monitoring Unit.
- European Commission. (1973). Declaration on European Identity. In: *Bulletin of the European*. Brussels: European Commission. Dostupno na: www.ena.lu [21. juni 2014].
- European Union. (1997). Treaty of Amsterdam amending the Treaty of the European Union, the Treaties establishing the European Communities and certain related acts, signed on 2 October 1997.
- European Union. (2007). Treaty of Lisbon amending the Treaty on European Union and the Treaty establishing the European Community, signed at Lisbon, 13 December 2007.
- Morijn, J. (2006). Balancing fundamental rights and common market freedoms in Union law: Schmidberger and Omega in the light of the European Constitution. *European Law Journal*, 12 (1), str. 15–40.
- Nanz, P. (2006). *Europolis: constitutional patriotism beyond the nation-state*. Manchester: Manchester University Press.
- Reich, N. (2005). The constitutional relevance of citizenship and free movement in an enlarged Union. *European Law Journal*, 11 (6), str. 675–698.
- Von Bogdandy, A. (2005). The European Constitution and European identity: text and subtext of the treaty establishing a constitution for Europe. *International Journal of Constitutional Law*, 3 (2/3), str. 295–315.
- Karolewski, I. P. (2010). *Citizenship and Collective Identity in Europe*. Abingdon: Routledge.
- Lerch, M. (2003). European identity in international society: a constructivist analysis of the EU Charter of Fundamental Rights. *Constitutionalism Web-Papers, ConWEB no. (2/2003)*. Dostupno na: <http://les1.man.ac.uk/conweb/>
- Rosenfeld, M. (2005). The European Treaty — Constitution and Constitutional Identity. A view from America. *International Journal of Constitutional Law*, 3 (2/3), str. 316–331.

CITIZENSHIP AND IDENTITY IN FUNCTION OF ESTABLISHING HIGH-QUALITY COLLECTIVITY OF THE EUROPEAN UNION

Abstract

In order to properly comprehend the importance of European identity, the problem should primarily be observed through the prism of the disastrous history of Europe in the first half of the twentieth century. The First and the Second World War, the Great Depression, the rise of Nazism, Fascism and Stalinism, represent problems made by no one else but Europeans. The catastrophic consequences were placed in the very essence of contemplation in post-war Europe.

In its essence, the European Union represents a project of peace, i.e. an attempt to create a peaceful union of European states and to resolve the problems arising throughout history. Therefore, citizenships and identities that can be found in the European Union represent an inexhaustible source for research. According to the Maastricht Treaty, Citizenship of the European Union is awarded to any citizen of a Member State of the European Union, and the objective of such citizenship is to support and consolidate European identity. Although European identity is difficult to affirm, it has been continuously accepted by the citizens of the European Union. Thus, it can be said that the acceptance of common identity fortifies mutual cooperation among the member states of the European Union, which eventually leads to forming a better-quality collectivity throughout Europe.

Key words: *European Union, citizenship, European identity, national identity*